

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: «Формування тарифів на житлово-комунальні послуги
(на прикладі міста Одеса)»

Виконавець:

студентка VI курсу ЦЗФН
Кустол Олександра Володимирівна

Науковий керівник:

д.е.н., доцент
Сментина Наталія Валентинівна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасних умовах господарювання розвиток сфери житлово-комунальних, транспортних та інших послуг, що відносяться до галузі міського господарства є важливим чинником соціальної сфери, розвиток якої підпорядковується головній меті – найбільш повному задоволенню постійно зростаючих потреб членів суспільства. Чим стабільніші шляхи соціального розвитку, тим динамічніше змінюються людські потреби та структура життєвих благ, покликаних їх задовольняти. А це, в свою чергу, залежить від вдосконалення послуг підприємств житлово-комунального господарства, пов'язаного з більш раціональним використанням наявних ресурсів та забезпеченням адекватно встановлених цін на послуги.

Відповідно ціни і ціноутворення, що в сучасних умовах не тільки є сполучною ланкою між виробником і споживачем, але й впливають на такі сторони економічної діяльності як виробництво, обмін, розподіл, і споживання займають місце важливого важелю економічного механізму господарської діяльності.

Житлово-комунальне господарство України характеризується високим рівнем зношеності основних фондів, низьким рівнем рентабельності діяльності підприємств галузі, низькою якістю послуг, що підприємства галузі надають населенню, тощо. Подолання цих проблем вимагає значних капіталовкладень. Місцеві бюджети виділяють незначні кошти на розвиток підприємств житлово-комунального господарства, відтак їх розмір є недостатнім для забезпечення безперебійного та якісного надавання послуг підприємствами споживачам. За відсутності належного фінансування частково проблему недостатності фінансування намагаються вирішити шляхом підвищення тарифів.

В той же час очевидно, що існуюча політика ціно(тарифо)утворення має цілий ряд недоліків, як з економічної, так і з соціальної точки зору. На практиці майже не застосовуються ринкові принципи та методи формування цін (тарифів), а традиційні методики також не завжди використовуються оптимальним чином.

Питання формування тарифів на послуги житлово-комунального господарства з метою підвищення ефективності функціонування, висвітлені у значній кількості робіт вітчизняних та зарубіжних науковців і фахівців, таких як Жемеренко Є.В., Мирза С.С., О. Ю. Амосов, П. Й. Атамас, А. В. Бабак, О. М. Бабій, У. Баумоль, Л. М. Бражникова, Н. Ю. Брюховецька, Є. С. Градобоєна, Х. Демзетц, С. С. Дзезик, Т. Є. Комарова, А. М. Кирилова, Н. М. Лисенко, В. С. Лень, Я.О.Ляшок, В.П. Полуянов, О.Б. Пушкарьов, Т. Г. Ровенчак, О.П. Романюк, А.М. Ряховська, Г. Г. Савіна, Р. Уїлліг, О. Уільямсон, Ю. Ю. Фаерман, Дж. Фостер, Ф. Хайєк, С. Р. Хачатрян, Ч.Т. Хонгрєн, О. Г. Янковий, тощо.

Метою роботи є огляд та удосконалення теоретичних та методологічних засад, що використовується у формуванні тарифів на послуги підприємств житлово-комунального господарства, а також розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності тарифної політики підприємств житлово-комунального господарства.

Мета дослідження передбачає реалізацію наступних завдань:

- визначити зміст тарифної політики як інструменту вирішення соціально-економічних проблем житлово-комунального господарства;
- проаналізувати порядок формування тарифів на житлово-комунальні послуги;
- дослідити нормативне обґрунтування тарифної політики;
- розглянути проблеми пов'язані з підвищення тарифів на комунальні послуги;
- обґрунтувати порядок встановлення та регулювання тарифів у місті Одесі;
- порівняти тарифи на житлово-комунальні послуги в регіонах України;
- вдосконалити методичні аспекти та підходи до економічного обґрунтування розмірів тарифів;
- проаналізувати структуру тарифів підприємств житлово-комунального господарства і вдосконалити методичні підходи до їх коригування;
- надати рекомендації щодо комплексного підходу до підвищення ефективності соціально-економічних чинників тарифної політики у галузі житлово-комунального господарства.

Об'єктом дослідження є процес обґрунтування та реалізації тарифної політики у житлово-комунальному господарстві міста Одеси.

Предметом дослідження є теоретичні, науково-методичні та нормативні положення, а також практичні аспекти формування тарифів на житлово-комунальні послуги.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано комплекс методів, що забезпечують системний аналіз теоретичних розробок нормативно-методичних документів тарифної політики у галузі житлово-комунального господарства, у тому числі:

- абстрактно-логічний та діалектичний методи, що дали змогу здійснити дослідження теоретичних розробок нормативно-методичних документів та формування тарифної політики;
- економіко-статистичні методи – при аналізі інформації зі статистичних джерел;
- формально-логічний метод – для виявлення існуючих недоліків та обґрунтування встановлення рівня тарифів на житлово-комунальні послуги.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти України, що визначають особливості формування тарифів на житлово-комунальні послуги, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених з питань формування тарифів на послуги житлово-комунального господарства, матеріали наукових конференцій, дані офіційної статистичної звітності та дані Одеської міської ради відносно тарифів на окремі види житлово-комунальних послуг.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 91 сторінка. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 8 рисунків та 3 додатки.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження підготовлена наукова робота на тему «Проблеми тарифоутворення на підприємствах житлово-комунального господарства України», яка опублікована у

Збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки», що відбулася 28 листопада 2018 року у м. Луцьк.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти формування тарифів на послуги житлово-комунального господарства**» розглянуто поняття житлово-комунального господарства, місце тарифів у регулюванні, особливості формування та нормативне обґрунтування тарифної політики.

У другому розділі «**Аналіз тарифної політики в системі надання житлово-комунальних послуг у місті Одеса**» проаналізовано проблеми пов'язані з підвищенням тарифів, порядок регулювання у місті Одеса та порівняння тарифів у різних регіонах України.

У третьому розділі «**Заходи вдосконалення тарифної політики у житлово-комунальному господарстві**» запропоновано стратегії тарифоутворення у галузі житлово-комунального господарства, основні напрями вдосконалення розрахунку тарифів та шляхи водосконалення соціально-економічних елементів системи встановлення тарифів у галузі житлово-комунального господарства.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки.

1. Житлово-комунальне господарство — соціальне зорієнтована ланка економіки країни, багатогалузевий господарський комплекс, функціональним призначенням якого є задоволення житлово-комунальних потреб населення, підприємств, установ та організацій, що забезпечує реалізацію відповідних прав і захист здоров'я громадян, сприяє соціально-економічному розвитку та зміцненню безпеки держави. До складу житлово-комунального господарства за галузевою ознакою відносять дві потужні підгалузі: житлове господарство; комунальне господарство.

Для забезпечення повного ознайомлення з вибраною темою роботи для початку було розглянуто основні поняття сфери житлово-комунального господарства, такі як: житлове господарство; комунальне обслуговування, тарифи.

2. Статтею 10 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» передбачає, що ціни (тарифи) на житлово-комунальні послуги встановлюються за домовленістю сторін, крім випадків, коли відповідно до закону ціни (тарифи) є регульованими. У такому разі ціни (тарифи) встановлюються уповноваженими законом державними органами або органами місцевого самоврядування відповідно до закону.

Виділення ряду характеристик, що визначають специфіку сфери житлово-комунальних послуг в системі галузей національної економіки, що допоможуть у подальшому розгляді проблемного питання роботи.

Розглянувши нормативно-правовий документ, а саме Закону України «Про житлово-комунальні послуги» можна чітко побачити що ціни/тарифи на комунальні послуги та послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій

формуються і затверджуються центральними органами виконавчої влади, національними комісіями, що здійснюють державне регулювання у відповідних сферах, та органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень, визначених законом. Узагальнюючий критерій ефективності тарифної політики, з точки зору регулюючих органів, повинен враховувати забезпечення балансу між інтересами споживачів послуг та інтересами підприємств, що ці послуги надають, а також забезпечення взаємодії тарифного механізму з іншими механізмами підвищення ефективності житлово-комунального господарства.

3. Високий рівень тарифів на житлово-комунальні послуги є однією з важливих проблем у житлово-комунальному господарстві України але підвищення тарифів буде продовжуватися через неплатників, тому що держава компенсує витрати за рахунок збільшення тарифу.

Здійснений аналіз щодо тарифної політики в системі надання житлово-комунальних послуг слідчить про те, що більшість проблем пов'язаних з підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги пов'язана з тим що значна частка населення не здатна повністю оплачувати тарифи на комунальні послуги, які встановлюються державою, із-за цього в країні виникає заборгованість на ці же послуги серед населення та підприємств.

4. Для зменшення зростання тарифів з метою визначення оцінки об'єктивності розрахунку витрат всіх економічних суб'єктів, роботи і послуги своєї вартістю включаються до формування тарифів на оплату житла та комунальних послуг, була введена обов'язкова аудиторська експертиза економічно обґрунтованих тарифів за відповідними видами діяльності послуг і ремонтно-експлуатаційного виробництва в житло, якщо ця сфера діяльності не регулюється конкурентним середовищем, а також послуги організацій водопровідно-каналізаційного господарства, тепло-та електроенергетики, газопостачання

Тарифи в місті Одесі регулюються натаких основних засадах:

- відкритості, доступності прозорості структури тарифів для споживачів;
- нормативному регулювані та економічному обґрунтуванню відповідності рівня тарифів на їх виробництво;
- гарантії населення при оплаті за житлово-комунальних послуг соціального захисту та своєчасного і якісного отримання оплачених послуг.

5. Доведено високий рівень ідентичності тарифоутворюючих факторів, з чинниками які впливають на конкурентну середу у житлово-комунального господарства, що підкреслює вплив, який має ефективність тарифної політики на конкурентоспроможність відповідних підприємств.

Порівнюючи тарифи на житлово-комунальні послуги у різних регіонах України, видно, що тарифи у розрізі населених пунктів відрізняються. Основними причинами встановлення різних тарифів являються такі, як:

- стан мереж і обладнання через які надаються підприємствами послуги для населення;
- технологічні особливості надання і виробництва послуг;
- статистичний облік розрахунку вартості послуг, який виконується органами місцевого самоврядування неоегулярно.

6. Рівень цін і тарифів на ці послуги значною мірою залежить від географічного чинника і чинника сезонності. Вплив географічного фактора проявляється в територіальній диференціації цін і тарифів на більшість видів послуг. Попит на багато послуг має яскраво виражений сезонний характер. Влітку зростає попит на туристичні послуги, послуги пасажирського транспорту, та немає попиту на використання послуг з теплопостачання.

7. У місті Одеса, питома вага загальновиробничих та адміністративних витрат у собівартості послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій коливається у межах 13-46 %, у послугах з надання теплової енергії (опалення та гаряче водопостачання) у межах 9-25 %, а на пасажирських перевезеннях – у межах 10-22 %. При цьому слід враховувати, що кожний з методів формування тарифів, по суті, є відповідною моделлю, ефективність застосування якої визначається рівнем адекватності цієї моделі реальному техніко-економічному процесу, який такою моделлю описується. Відповідно, неадекватний розподіл загальновиробничих та адміністративних витрат, враховуючи їх питому вагу у загальній собівартості, може призвести до суттєвого відхилення тарифів від економічно обґрунтованого рівня.

8. Коригування тарифів та визначення їх прогнозного рівня доцільно проводити на підставі аналізу відносної структури тарифів. Запропоновані конкретні методичні підходи до коригування тарифів та визначення їх прогнозного рівня.

9. Практичне застосування удосконалених методів розрахунку тарифів, їх коригування та прогнозування, а також визначення розмірів компенсації і критеріїв оцінки тарифної політики для підприємств житлово-комунального господарства та споживачів їх послуг, є принципово важливим соціально-економічним аспектом вдосконалення тарифної політики у житлово-комунальному господарстві.

10. Найважливішим комплексним соціально-економічним аспектом підвищення ефективності тарифної політики підприємств житлово-комунального господарства є вдосконалення системи встановлення тарифів, перш за все, за рахунок внесення до цієї системи деяких додаткових соціально-економічних елементів. За цих умов, система встановлення тарифів «інтегрує» у собі практично всі існуючі та перспективні методи вдосконалення тарифної політики підприємств житлово-комунального господарства

Розглянуті у 3 розділі заходи вдосконалення тарифної політики житлово-комунального господарства, зокрема питання розподілу загальновиробничих та адміністративних витрат, обґрунтування розміру прибутку у тарифах, збалансованості «диференційованих» тарифів по відношенню до базового значення, а також визначення критеріїв оцінки тарифної політики, економічного обґрунтованих обсягів компенсаційних виплат, а також вдосконалення системи встановлення тарифів дозволяє зробити наступні висновки.

Формування стратегії тарифоутворення у галузі житлово-комунального господарства здійснює аналіз кількісних та якісних потреб відповідного сегменту ринку, організацію збуту, планування обсягів виробництва та реалізації послуг відповідної якості, стимулювання реалізації цих послуг.

Наведені рекомендації та приклад економічного обґрунтування прибутку у складі тарифу забезпечують його економічну обґрунтованість, практичну реалізацію

розподільчої та стимулюючої соціально-економічних функцій тарифу, а також створюють передумови для підвищення рівня інвестиційної привабливості.

Основними трьома напрямими вдосконалення розрахунку тарифів для підприємств житлово-комунального господарства можливо виділити, такі, а саме: вдосконалений розподіл загальнопромислових та адміністративних витрат; економічність обґрунтування розміру прибутку в тарифах на послуги; загальний підхід до розрахунку тарифів.

Важливим соціально-економічним аспектом тарифної та компенсаційної політики є забезпечення її ефективної взаємодії з іншими механізмами підвищення ефективності житлово-комунального господарства, зокрема такими як оптимізація регіональних стандартів якості надання послуг, вдосконалення інфраструктури надання послуг, тощо. Ефективність такої взаємодії продемонстровано на прикладі міських програм «електроний квиток» та підтримки енергозберігаючих заходів у житловому секторі.

АНОТАЦІЯ

Кустол Олександра Володимирівна, «Формування тарифів на житлово-комунальні послуги (на прикладі міста Одеса)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2018 рік

У роботі розглядається удосконалення теоретичних та методологічних засад, що використовується у формуванні тарифів на послуги підприємств житлово-комунального господарства, а також розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності тарифної політики підприємств житлово-комунального господарства.

Проаналізовано житлово-комунальне господарство та місце тарифів у регулюванні галузі, визначено особливості формування тарифів на житлово-комунальні послуги, нормативне обґрунтування тарифів. Виявлені основні проблеми, пов'язані з підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги та розглянуто порядок регулювання тарифів у місті Одеса. Запропоновані заходи вдосконалення тарифної політики у житлово-комунальному господарстві та сформовані основні напрямки вдосконалення розрахунку тарифів. Надані пропозиції шляхів вдосконалення соціально-економічних елементів системи встановлення тарифів у галузі житлово-комунального-господарства.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, тариф, тарифна політика, житлово-комунальні послуги, формування, регулювання тарифів, пропозиції щодо вдосконалення.

ANNOTATION

Kustol Oleksandra, "Formation of tariffs for communal services (on the example of Odessa city)".

Thesis for Master degree in specialty “Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges” under the program “Economics, Planning and Business Management”. – Odessa National University of Economics. – Odessa, 2018.

Diploma thesis deals with theoretical and methodological aspects of forming tariffs for services of communal enterprises as well as the developing practical recommendations for increasing the efficiency of tariff policy of communal enterprises.

The communal sector has analyzed and the place of tariffs in the regulation of the industry has reviewed, features of the forming tariffs for communal services has described and normative substantiation of tariffs has determined. The main problems related increasing of tariffs for communal services and the regulation of tariffs in the city of Odessa is considered. Measures to improve tariff policy in communal services have proposed and the main directions of perfection of tariff calculation have formed. The ways of improving the socio-economic elements of the tariff setting system in the housing and communal services sector have proposed.

Keywords: housing and communal services, tariff, tariff policy, housing and communal services, formation, regulation of tariffs, proposals for improvement.